

DEO DUCE!

SPECIMEN ACADEMICUM

DE

USU RATIONIS

IN

THEOLOGIA,

Quod,

*Suffragante Amplissima Facultate Philos. in Regia
Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

HENRICO HASSEL,

Eloquent. Profess. Reg. & Ordin.

PRO GRADU,

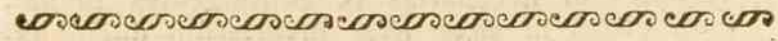
Publico examini modeste subijcit

SAMUEL ER. HUSS

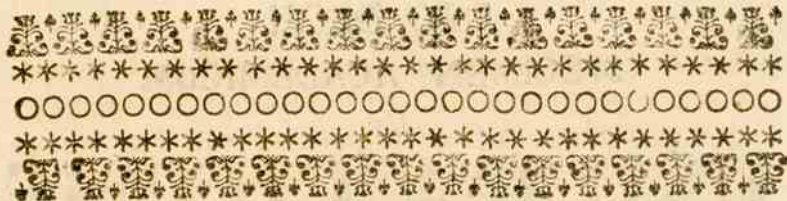
JEMTIUS.

In auditorio majori d. XXIII. Maji A. MDCCXLVII.

Horis ante meridiem confvetis

ABOË, Excud. JOH. KIÆMPE, Reg. Acad. Typog.

I. N. J.

§. I.

Veritates in mundo dari, & eas inter
mutuas relationes, rationis objectivæ
nomine venientes, nobisque easdem
cognoscendi facultatem inesse, quam rationem
subjectivam appellamus, nemo nisi scepticus sat
crassus negare audeat. (a) Utriusque nimirum
& objectivæ & subjectivæ consideratio locum
heic obtinet, ubi rationis in Theologia usum
ostendere constituimus. (b)

(a) Hinc colligere primum est rationis, quam nos
hic supponimus, haudquaquam esse tætus præ-
judicia aut errores.

In sequentibus, B. c. D. ita versabimur, ut omni-
um primo, de ratione subjectiva & quidem §. II.
& postmodum §. III. de objectiva dicamus. Hæ
veritates in necessarias & contingentes divisæ,
cum etiam in alias quæ diversarum disciplina-
rum objecta constituunt, distribuuntur classes,
ordine

ordine earundem naturæ convenienti in sequentibus ita progrediemur, ut quid utilitatis unaquæque disciplina in Theologiam afferat, seorsim ostendamus, media, quibus ratio ad accuratiorē cognitionē assequendam utitur, latiori quoque Philosophiæ ambitu comprehensa, præmissuri.

(b) Theologia nobis est cognitio veritatum a Deo revelatarum; hæc vero cum acroamatica sit, & catechetica, planum est nos indigitare solidiorem illam in omni latitudine sua, cujus nucleum continet ipsa fidei analogia.

§. II.

Theologiæ viatorum unicum principium cognoscendi esse divinam revelationem, Sacra scriptura canonica comprehensam, constans est & esse debet veræ Ecclesiæ assertio. Has autem veritates viam salutis manifestantes, quemadmodum ratio sibi relicta, nec novit, nec investigare potest; ita revelatio, rationis vim non tollit; (a) sed eandem præsupponit, utpote necessariam ad veritates suas eruendas, explicandas (b) connectendas, (c) & ad casus quoslibet applicandas & defendendas.

(a) Gratia divina per revelationem efficax, perspicaciam, quæ ad naturales tantummodo veritates, nec ultra se antea extenderat, elevat ad cognoscendum sublimius objectum, & hoc quidem pedetentim, & per certos gradus, haud

secus ac lux naturalis successive oritur. Accedit experientia spiritualis, quæ, quantum momenti trahat in Divinis veritatibus explicandis, qui exercitatos habent sensus Theologi optime norunt. Conf. Reuff. in Dissert. de usu experientiæ spiritualis in sacra interpretatione, Hafn. 1732. in 4to, recuf. Francofurt. & Lips. 1735. Hæc ad-junximus, ne qui subliis mox commendandis, fatis instructi sibi videntur, ideo omnia in scri- ptura pervia esse putent. Schola enim hæc Di- vina multa omnino habet, quæ eidem propria sunt, & quorum consideratio alterius est fori.

(b) Non hoc ita accipiendum est, ac si nos sta- tueremus, omnibus veritatibus revelatis Philo- sophica ἀκριβεία explicandis, parem esse ratio- nem vel optime collustratam. Etenim sunt ve- ritates revelatæ, sive mysteria, quorum non ni- si confusas, acquirere possumus ideas. Exem- plum heic esto Trinitas Personarum, Gene- ratio Filii Dei æterna, processio Spiritus Sancti a Patre & Filio, unio Dei & hominis in Chri- sto θεοῦ ἑνωσις &c. Hæc explicare velle frustra- neum foret. Neque enim modum ostendere li- cet, vel quo hæc fiant vel facta sint.

(c) Quæ in Scriptura Sacra, pro scopo unius cu- jusque Scribentis veritates sparsim traduntur hæc optime consentiunt. Quin etiam talis inter illas datur nexus, ut a se invicem pendeant, & una ex altera demonstretur. Sic Divinitatem Christi præsupponit satisfactio Ejus expiatoria.

Ex

Ex hac Justitia Dei & bonitas elucescit. Posita reconciliatione per Christum sufficientissima, & Justificatione gratuita, omnia operum merita evanescent. Et sic porro. Ut paucis dicam, tota œconomia salutis est catena, cujus singulæ partes cohærent.

§. III.

Veritates rationis cum revelatis, adeo non pugnant, ut inter utrasque jucundissima sit harmonia (a) Afferimus etiam illas ad veritatis, e Scriptura Sacra haustæ, defensionem, & propugnationem aliquando, (b) læpius vero ad rectam ipsius scripturæ interpretationem, haud parum facere, ut ex sequentibus haud obscure patebit, vid. Hagog. Budd, pag. 234.

(a) Ad hoc confirmandum non opus est multo argumentorum apparatu. Sufficit unicum illud, quod & ratio & revelatio Deum agnoscat Auctorem, Qui sibi met ipsi contradictorius esse nequit. Et quomodo veritas veritati adversaretur? Proinde firmiter tenemus, quod si quid pro revelato vendicaretur principiis rationis repugnans, id admittendum non sit; quocirca non male faciunt, qui criterium revelationis veræ statuunt, quod nihil contineat rationi adversum.

(b) Hic autem contra id, quod sub initium §. II, diximus, aliquid statui nemo putabit; non enim

ita

ita hoc intelligendum est, ac si nos revocaremus fundamenta fidei ad principia rationis. Absit a nobis hoc, non minus quam alterum extremum, rationem ad veritatem revelationis explorandam nihil facere; quorum prius rationalismo, posterius fanaticismo viam panderet. Ratio plurimum confert ad discernendam revelationem veram a falsa, ast certitudo revelationis veræ ab argumentis philosphicis in totam suspendenda non est. Habet namque revelatio ipsa in se vim Divinam ad convincendos animos maxime efficacem.

§. IV.

Quando jam aliquid revelati cognoscimus, fit id ope characterum seu terminorum. Immediatas revelationes, post oblationem canonis expectare non licet. Nobis vero traditæ sunt veritates revelatæ Hebræa præsertim, & Græca lingua; earundem ergo in Theologia usus manifestus est; (a) unde etiam, quid de Grammatica & Rhetorica sit judicandum, facile constat. (b)

(a) Heic dicat quis nunc temporis sufficere posse S. codicis versiones. Sed unde constabit de certitudine versionum? Nulla earum tam exacta est, vel esse potest ob varios linguarum idiotismos, ut per omnia fontibus æquivalentes sint, h. e. (liceat nobis loqui cum Erasmo)

ut eandem lucem, ut nativam gratiam, ut parem obtineant *emphasin*. Ex fontibus purior, quam rivulis hauritur aqua. Nec mirum, ubi ad disputandum ventum fuerit, si ut errori obnoxiae, rejiciantur versiones. Experientia doctus hoc novit Lutherus, qui sic scribit: *Hebraea lingua si aliqui futuri sint Theologi, oportet, eos esse munitos, contra Papam & aliud odiosum hominum vulgus; qui cum unam Hebraeam vocem sonare didicerunt, statim putant se magistros hujus Sanctae Linguae. Ibi nisi eam nos tenuerimus, tanquam asinis illudent & insultabunt.* vid. coment. in Ps. 45. Tom. III. Lat. Jen. fol. 463. Præterea, quid magis jucundum esse potest, quam Deum ipsum loquentem sine interprete intelligere? Digna sunt quæ heic legantur verba Cl. Schudtii in tritol. Hebr. præf. *Optandum fuit, inquit, ut omnes Christiani Hebraeam & Graecam linguam, in Dei honorem & animae ipsorum salutem addiscerent. His enim in Veteri & Novo Testamento, oracula Dei de aeterna hominum salute consignata sunt, hae sunt fasciae, quibus Christus involutus, has callenti & legenti, tot se offerunt jucunda, utilia, necessaria, quæ harum ignarus nec videt nec sapit.*

(b) Qvis enim non videt nostra ætate ex solo usu Lingvas Sacras addisci non posse, sed studium Grammatices in subsidium vocari debere, ut firmis gressibus incedatur. Hisque jungenda sunt præcepta Rhethorica, ut ab aliis dignoscantur vel translatae vel figuratae dictiones.

Historia, quo nomine nobis aptæ fideque dignæ factorum, vel rerum memorabilium narrationes veniunt, inter præpædeumata Theologica, & ad usum rationis quum sit referenda, illa quoque heic considerationem nostram subit. Hæc ipsa, nomen si modo tueatur, quum ad utilitatem generis humani & gloriam Dei, cujus providentiæ speculum haud inepte nominatur, sit comparata, omnibus hominibus quin proffit, & consequenter Theologo intersit, nullum est dubium. Heic tamen præcipue Litteraria (a) Ecclesiastica (b) incensum veniunt, atque Civilis, (c) Historiæ adminicula sunt Geographia, Chronologia, Genealogia, antiquitatibus non exclusis.

(a) Historia Litteraria, quæ unius generis non est, conf. Budd. Itagog. p. 199, si non alio, quam notitia bonorum librorum, quam suppeditat, sese commendaret usu, vel ex hoc capite in studio Theologico magni facienda esset. Sed non hic est unicus. Inspice vitam, moresque eruditorum, ibi ad imitationem propositos, Scientiarum, Sectarum, atque dogmatum origines & progressus, quos pandit; & insignem fateberis exinde ad solidam eruditionem aspirantibus redundare usum, maxime si pragmatice tractetur.

tur. Taceo parallelismum ad quem in controversiis; haud raro cum fructu attenditur, & interdum necessario attendendum; taceo controversias, ex Historia unice decidendas.

(b) Sine Historia Ecclesiastica, in numerum Theologorum nemo referri meretur. Hæc enim sistit statum Ecclesiæ ab initio ad præsens usque tempus, sive in persecutione & motu, sive pace & tranquillitate. Hæc ceremonias, seu totius cultus externi rationem, Doctorum fata aliaque memorabilia exponit; unde Theologus pietate, provida scilicet Numinis cura intellecta, prudentia, & dexteritate in partibus muneris administrandis, proficere potest ac debet.

(c) Inter Historiam Civilem atque Ecclesiasticam nexum intercedere, cuique haud obscurum esse existimamus. *Historiam* inquit Gel. Budd. *Ecclesiasticam sine Civili commode tractari non posse vel inde liquet, quod plerumque res Ecclesiæ & Reipublicæ arctissimo vinculo inter se sint conjunctæ, plurimæque & subinde gravissimæ rerum conversiones & mutationes in imperiis contingant, quibus religio aut occasionem, aut πρόφασις præbet.* Loc. cit. p. 175. Quantum denique Historia profana ad historicam Sacræ Scripturæ narrationem intelligendam & corroborandam faciat, ut alios prætereamus, ostendit luculentissime Humfredus Priedeaux in opere inscripto: *Vetus & novum testamentum, in Historia Judæorum & vicinarum gentium connexum a declinatione regni Israël & Judææ, usque ad tempora Christi.*

§. VI.

Veræ Logicæ studium accuratius, Theologo
B pro-

prodesse certissimum est. In iis quippe quæ §. III. diximus (a), aliisque (b) rite versari posse Theologum, cum fastidioso Logices contemptu qui dicunt, næ illis occinatur decantatum illud; Ars non habet odorem nisi ignorantem.

(a) Qui capita Logices vel tantillum degustarit; qui morborum & infirmitatum mentis, vel haud ignarus omnino fuerit, hunc, quin habeamus consentientem, dubium est nullum; qui enim solum Logicam naturalem sufficere existimaverit, se confutioni sæpissime obnoxium fore deprehendet. Ut quis notions claras, distinctas, & completas formare, propositiones certas condere, ex genuinis principiis per legitimam consequentiam conclusiones deducere, & veritates inventas rite ordinare valeat, utique Logicæ artificialis indiget subsidio. Si in hisce sit exercitatus non difficile ipsi erit, ideas Sacræ Scripturæ discernere, loca quæ sibi invicem adversari videntur, conciliare, rerum cohærentiam scrutari, ortisque ex vocum & phrasium ambiguitate, ac propositionum indole obcuritatibus medelam afferre. conf. Budd. de Idon. Interpret. S. S. §. XX. In disputationibus denique statum controversiæ recte formabit Theologus, argumenta adversariorum perspicue explicabit, & dextre refutabit, quod regulis Logices ignorantis, impossibile foret. Et quis ignorat Hermeneuticam Logicam, omni, adeoque Sacræ exegesi quoque generalia substernere præcepta? Logices ergo usus hoc in negotio ad oculum patet.

(b)

(*b*) Accidit nonnunquam ut cum Scepticis agendum sit, quo vero modo contra eos satis valide probabitur, veritatem non minus notionalem quàm realem dari, criteriis veritatis, quæ genuina docet Logica, ignoratis? Ridiculum est, eos qui usum rationis in Theologia negant, ad sententiam suam confirmandam multo argumentorum apparatu & Logicæ artificialis adminiculo uti. Sic quod destruere videntur adstruunt, & magno conatu magnas agunt nugas.

§. VII.

Methaphysica adeo necessaria est Theologo, ut muneri suo sine hac satisfacere nequeat. Quotquot Methaphysicæ constituuntur partes, Ontologia (*a*), Cosmologia (*b*), Psychologia (*c*), & Theologia Naturalis (*d*), heic in censum veniunt.

(*a*) Quo jure factum sit non dixero, hoc certe constat, multos terminos Ontologicos a Theologis dudum esse adoptatos; quamobrem Systemata Theologica, qualia jam existant, studii Ontologici expertis intelligere potest nemo. Quid? quod non desint, qui principiis Ontologicis abutuntur, ad incrustandos errores. Sic impium illud Systema Spinozianum quæ maximam partem superstructum est falsæ & absurdæ definitioni substantiæ. Ut itaque errores isti solide refutentur, ipsa principiorum falsitas detegenda est; quod ab alio præstari non poterit, quam qui in scientia Ontologica probe fuerit versatus.

- (b) Ex contingentia mundi, in Cosmologia demonstrata, sine ambagibus in Theologia Naturali concluditur, ad existentiam entis Necessarii a mundo diversi. Quod argumentum quanti sit contra Atheos ponderis, ii optime perspiciunt, qui norunt hoc esse illorum *πρώτον ψεύδος* quod mundus sit a semetipso sive necessarius.
- (c) Hæc de anima, ejusque operationibus Scientia, in Theologia, magnum habet usum; atque eo acrius vindicanda est, quo pluribus præjudiciis & graviori corruptelæ deprehenditur exposita. Qui animam ex tenui materia mechanice modificata constare dicunt, omnesque ejus appetitiones & aversiones esse necessarias, nonne ipsa fundamenta doctrinæ moralis ac Theologicæ evertere conantur? Immaterialitatem vero animæ, ejusque libertatem, non rectius contra materialitatem & fatalitatem quoscunque vindicaveris, quam si solida Psychologica cognitione fueris instructus.
- (d) Theologiam Naturalem revelatæ apprime inservire, nemo ignorat. Nam I. qui revelationem non admittunt, argumentis ex ratione depromtis, de existentia, perfectionibus & operibus Divinis sunt convincendi, quod probe observavit Paulus in gravissima illa oratione Areopagitica Act. 17. Nam contra id furfuris homines argumentis ordiri ex revelatione petitis frivolum foret & ineptum. II. ope Theologiæ Naturalis detegi & refelli poterunt opiniones erroneæ & fanaticæ in Theologiam intrusæ. Id namque extra controversiam positum esse oportet, si quid adversa fronte pugnet cum Theologia Naturali,
sive

sive dogmata concernat sive cultum, hoc revelatione Divina comprehensum non esse. Sic multos papisticos errores, sic varia fanaticorum figmenta facile animadvertere licebit. III. Theologia Naturalis rite excolta ostendit, quousque ratio sibi relicta in cognitione Dei rerumque Divinarum progredi valeat; Unde apparet, quodnam sit discrimen inter lumen naturale & revelatum, inter naturam & gratiam. IV. Comparatio Theologiæ Naturalis cum revelata, amicum utriusque consensum aperit, & hujus præ illa excellentiam docet.

§. VIII

Physicam, dum accuratius scrutatur naturam magnatum (Rom. I, 20.) Dei, Atheismo & Superstitioni debellandis plurimum conferre quin statuamus, nullum est dubium. Quin & ad feliciorum in Philosophia Morali progressum, & Sacram Scripturam variis in locis recte interpretandam defendendamque conducit (a). Nec de Mathefi aliud judicabit, qui, præter nexum hanc inter & Physicam, Mathematica varia in Sacra Scriptura occurrentia, & controversias nonnullas, quæ non nisi ex Mathefi accurate decidi possunt, animo lustraverit (b).

(a) I. Theologia Naturalis, cujus necessitatem in proxime antecedentibus ostendimus, contemplationi naturæ innititur, quod antiquissimis etiam notum fuit, conf. varia hanc in rem testimonia col-

collecta a Daniele Clerc in Historia Medicinæ. Ex quo vero nostra ætate magis excoli cœpta est Physica experimentalis, quid eius adminiculo viri docti & cordati in Theologia Naturali præstiterint, satis constat. Plures inter nominasse iussit Derhamum in Astro- & Physico-Theologia, ut & Bernhardum Nieuventyt, in der erkântnis der weisheit / macht und gûte des Göttlichen wesenß / auß dem rechten gebrauch der betrachtungẽ aller dinge dieser welt. Et maximi momenti est observatio Nieuventytii, qua monet Spinozæ aliorumque impia dogmata, inde potissimum provenisse, quod neglecta consideratione rerum naturalium, speculationibus abstractis nimis indulerint. Res est in plano, Ipsa revelatio ad contemplandum opera Divina, in regno naturæ nos remittit. vid. Psalm 19: 2. Job. 38. Epist. ad Roman. I. 20. &c.

- II. De rebus physicis agitur, variis in Scripturæ locis quæ ut intelligantur, in subsidium vocanda est scientia naturalis, Quin etiam sæpius occurrunt similitudines a rebus naturalibus desumptæ, quarum vim & emphasin explicat & illustrat peritia naturæ.
- III. Nonnulli abutuntur Scientia Naturali ad varia Scripturæ loca infestandum, quibus ex veriori Physica obturandum est os.
- IV. Ad discernenda vera miracula a falsis hæc scientia magni est usus.
- V. Anthropognosia Moralis de qua mox dicendum, à physiologia haud parum mutuatur adjumenti. Recte Buddeus: *Licet omnibus, inquit, concessum sit animum per singulas Physicas partes*

partes circumferre; adcuratori tamen doctrinae de homine cognitione nemo carere poterit. Haec enim per Moralem quoque Philosophiam ipsamque Theologiam ac Jurisprudentiam latissime se diffundit etc. vid. Isagog. p. 273.

(b) I. Posito, quod Phÿsica sit utilis Theologo, idem patet de Mathesi. Illa enim, qua magnam sui partem, hujus indiget subsidio.

II. Obveniunt etiam res Mathematicæ in S. codice, quorū intelligentia adcurator ex quantitātū doctrina pendet.

III. Nec desunt, qui armis Mathematicis, sed male applicatis ipsam veritatem Divinam adoriri audeant, de quibus Sturmius in Dissertatione inaug. de utilitate Mathes. *Quia distortis, inquit, ac in sophismatum suorum subsidium adductis Mathematicis, errores suos, & mendacia, & blasphemias munire conati sunt, confutatorem, nisi Matheseos cognitione satis instructus in arenam descendat, nullum reformidant.*

§ IX.

Philosophiam Moralem indispensabilis fere in Theologia esse usus vel exinde, si alia deficerent rationes, probari potest, quod sine eadem gratia & naturæ operationes, quod inter palmaria Theologiae Moralis est, recte dignosci nequeant (a). Notiones quas insuper demonstratas sistit, virtutum & vitiorum, aliorumque terminorum, e. g. Legis, obligationis, officii, conscientiae, ignorantiae, erroris imperii, Majestatis, imputationis &c. alioqui evolutu difficiles, in negotio exegeteos Sacrae (b) & Polemices, nec non Theologiae morali magno adminiculo esse, nemo eruditorum ignorat.

[a]

(a) Magni est momenti res, in praxi pietatis propria, ne decipiatur, & ad idem studium in aliis dignoscendum, discrimen hocce sibi habere perspectum. Longum foret heic idem deducere. Facile perspicit, quantum ad id contribuat Philosophia Moralis, qui intelligit Moralitatem actionum ac differentiam, ex causis impellentibus & finalibus esse petendam. Philosophia vero moralis docet, qui motus, appetitus, & fines in homine sint naturales, & quomodo natura possit esse simia gratiæ.

(b) Quæ Celeb. Budd. scribit in diss. (æp. cit. §. XXVI. locum hic quoque inveniunt. *Hic, in interpretatione scilicet Sacræ Scripturæ, proximum inquit, Theologiæ, locum sibi vindicare velle videtur Philosophia Moralis, quæ de virtutum vitiorumque adiversis generibus eos se conceptus interpreti susceperaturam spondet, qui Sacris litteris rectius intelligendis egregiam faciem præferre queant. Enim vero si in sanam incideris morum disciplinam, quæ hominis naturam & propensiones varias ex diverso temperamento ortas indagare, postremo quæ ignorata plurimis nature gratiæque confinia recte determinare doceat: fateor te non parum in negotio Hermeneutices adjutum iri. Hisce enim præfidiis instructus, feliciter dijudicabis eorum hominum, quorum Scriptura meminit, actiones, inque conjectandis latentibus eorum affectibus eris sagacior.*

Hæc suere pauca, quæ in præsentem rem dicere & censurae Tuæ B. L. subicere licuit. Plura non potui, ob accisæ facultates, temporis angustiam, & alias circumstantias, quarum ratio fuit habenda. Faxit Deus, qui non solum rationi lumem benigne concessit, verum etiam fulgentissimo nos Revelationis Suae jubare solustrare, dignatus est, ut in itinere constituti recte utroque utamur donec in patriam translati, æterna perfruemur luce,

